

გიგ-ეკონომიკა (Gig Economy) და მისი განვითარების ტენდენციები საქართველოში თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში

მურმან ცარციძე

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
murman.tsartsidze@tsu.ge

შოთა გაბადაძე

დოქტორანტი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
shota.gabadadze@tsu.ge

<https://doi.org/10.55896/978-9941-8-5764-5/2023-213-224>

ანოტაცია. თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში, მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების თავისებურებების გათვალისწინებით, ქვეყანაში ეკონომიკური განვითარების აუცილებელ პირობას წარმოადგენს მოქნილი შრომის ბაზრის ფორმირება. ეს უკანასკნელი გულისხმობს დასაქმების თანამედროვე მოქნილი ფორმების განვითარებასა და ეფექტიან გამოყენებას. დასაქმების მოქნილი, თავისუფალი ფორმები ვითარდება გიგ-ეკონომიკის პირობებში. იგი დაფუძნებულია ახალი ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებაზე, რომელიც თანამედროვე კომპანიებისაგან მოითხოვს დასაქმებისა და მენეჯმენტის პრობლემებისადმი ტრადიციული მიდგომების საფუძვლიან გადახედვას და თანმიმდევრულ ინტეგრაციას აბსოლუტურად ახალ ციფრულ სივრცეში. გიგ-ეკონომიკის პირობებში ასევე ხორციელდება სამუშაო დროის რაციონალური გამოყენება და იგი მნიშვნელოვნად აფართოებს მოსახლეობის სოციალურად დაუცველი ფენების (ახალგაზრდები, ქალები, ინვალიდები, პენსიონერები და სხვა) დასაქმების შესაძლებლობებს. ნაშრომში განხილულია გიგ-ეკონომიკის არსი, მისი ფუნქციონირების თავისებურებები და განვითარების ტენდენციები საქართველოში. დასაბუთებულია, რომ გიგ-ეკონომიკის პირობებში ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებით განხორციელებული ბიზნესი და სერვისის, დასაქმების სხვადასხვა ფორმები ძირითადად მოქცეულია ეკონომიკის არაფორმალურ სექტორში და იგი მზარდი ტენდენციით ხასიათდება. ნაშრომში ასევე შეფასებულია გიგ-ეკონომიკის განვითარების დადებითი და უარყოფითი მხარეები, მისი გავლენა ეკონომიკური განვითარების საერთო პროცესზე.

საკვანძო სიტყვები: გიგ-ეკონომიკა, შრომის ბაზარი, დასაქმება, დისტანციური დასაქმება, არაფორმალური დასაქმება, შრომითი ურთიერთობები.

შესავალი

გლობალურმა ეკონომიკურმა პროცესებმა და საინფორმაციო ტექნოლოგიების სწრაფი ტემპებით განვითარებამ XXI საუკუნეში საფუძველი ჩაუყარა ახალი „გიგ-ეკონომიკის“ ფორმირებას, რომელიც დაფუძნებულია დისტანციურ შრომაზე (ცარციძე, 2020). ეს უკანასკნელი გულისხმობს შრომის პირობების (ადგილი, დრო, ინტენსივობის ხარისხი და სხვა) აბსოლუტურად თავისუფალ არჩევანს დამსაქმებლის დავალების შესასრულებლად, მისი საჭიროებისათვის. განვითარებულ ქვეყნებში

კომპანიებმა და ზოგადად ბიზნესის სფეროს საწარმოებმა დაიწყეს თანმიმდევრული ინტეგრაცია ამ აბსოლუტურად ახალ ციფრულ სივრცეში, რომელიც მოითხოვს დასაქმებისა და მენეჯმენტის პრობლემებისადმი ტრადიციული მიდგომების საფუძვლიან გადახედვას, გადასინჯვას. კემბრიჯის ლექსიკონის მიხედვით „გიგ-ეკონომიკა“, ისეთი ეკონომიკაა, რომელსაც საფუძვლად არასამტატო მომუშავეთა შრომითი საქმიანობა უდევს (Gig Economy. [https:// edunet.pro/](https://edunet.pro/)). მას აგრეთვე უწოდებენ მოკლევადიანი კონტრაქტების ეკონომიკას, რადგან „გიგ-ეკონომიკა“-ს პირობებში დროებითი სამუშაო, ანუ მოქნილი გრაფიკით დასაქმება ჩვეულებრივი მოვლენაა. გიგ-ეკონომიკის ზუსტი სიტყვიერ თარგმანის მოძიება ძალზე რთულია. თუმცა „make gig“-პირდაპირი მნიშვნელობით ითარგმნება, როგორც „გასტროლების ორგანიზება ფულის სწრაფად გამომუშავების მიზნით“. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ტერმინი „Gig Economy“ დაკავშირებულია თავისუფალი ბაზრის სისტემასთან, სადაც ტრადიციული კომპანიები ქირაობენ დამოუკიდებელ შტატგარეშე მომუშავე პერსონალს, მოკლევადიანი კონტრაქტების საფუძველზე ინდივიდუალური დავალებების, პროექტების შესასრულებლად (Maceiej Duszynski, 2020). კონტრაქტის შესაბამისად მუშაკი ანაზღაურებას იღებს არა ნამუშევარი საათების, არამედ სამუშაოს, მომსახურების შესრულების შედეგების მიხედვით. ტერმინი როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ უკავშირდება ხელოვნების სფეროს. პირველად იგი საერთაშორისო პრაქტიკაში გამოყენებული იქნა 1926 წელს, როცა ბრიტანულმა მუსიკალურმა ჟურნალმა გამოიყენა სიტყვა „gig“, მუსიკალურ გამოსვლასთან დაკავშირებით, რომელიც უკავშირდებოდა მის ანაზღაურებას. მას შემდეგ ეს ტერმინი გამოიყენება არამუდმივი, დროებითი სამუშაოს აღსანიშნავად (What is the gig economy? <https://www.techtarget.com/>). იგი ხელს უწყობს დასაქმების მოქნილი, თავისუფალი ფორმების განვითარებას და დაფუძნებულია ახალი ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენებაზე, რომელიც თანამედროვე კომპანიებისაგან მოითხოვს შრომითი ურთიერთობების სფეროს პრობლემებისადმი ტრადიციული მიდგომების საფუძვლიან გადახედვას და თანმიმდევრულ ინტეგრაციას ამ აბსოლუტურად ახალ ციფრულ სივრცეში. გიგ-ეკონომიკის პირობებში ასევე ხორციელდება სამუშაო დროის რაციონალური გამოყენება და იგი მნიშვნელოვნად აფართოებს მოსახლეობის სოციალურად დაუცველი ფენების (ახალგაზრდები, ქალები, ინვალიდები, პენსიონერები და სხვა) დასაქმების შესაძლებლობებს.

გიგ-ეკონომიკა და მისი განვითარების თავისებურებები

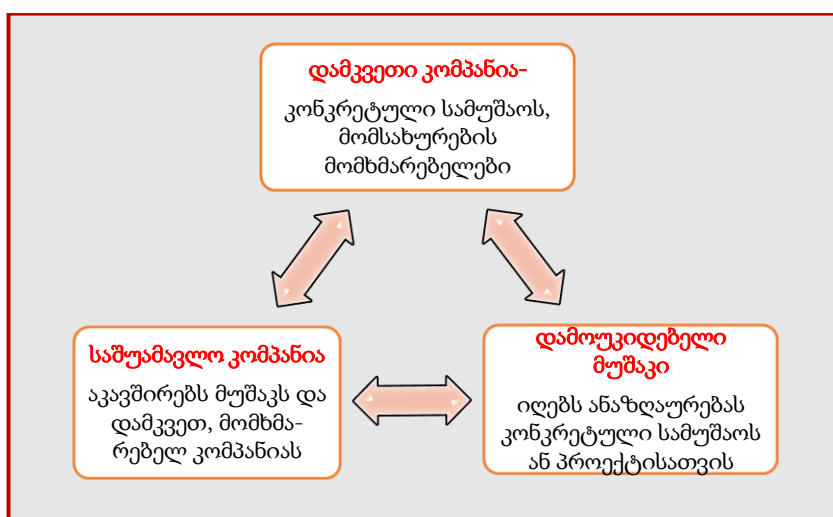
რადგან „გიგ-ეკონომიკა“ უპირატესად დაფუძნებულია ინტერნეტზე თავისუფალ წვდომასა და აქტიურად განვითარებად ტექნოლოგიებზე, მან უპირატესად განვითარება ჰპოვა აშშ-სა და დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში. კონსალტინგური კომპანიის McKinsey კვლევის შედეგების მიხედვით ამ ქვეყნებში მომუშავე მოსახლეობის 20.0%-30.0% დასაქმებულია დროებით სამუშაოებზე, ან მუშაობენ დისტანციურად დამოუკიდებელი მოიჯარეების სახით. მათ შორის არიან მუდმივ სამუშაოზე დასაქმებულებიც, რომელთაც სურთ დამატებითი გამომუშავება სხვა სამუშაოზე შეთავსებით. ანუ ე.წ. „გიგ-მუშაკების“ კატეგორიაში შედიან: ონლაინ პლათფორმის გამოყენებით მომუშავე დამოუკიდებელი პირები, კონტრაქტორები; კომპანიებში კონტრაქტით მომუშავე პირები; მოთხოვნის საფუძველზე მოწვეული პირები და განსაზღვრული ვადით (დროებით) მომუშავე პირები. ისინი აფორმებენ ოფიციალურ კონტრაქტს კომპანიებთან განსაზღვრული სამუშაოს, მომსახურების შესრულებაზე (Donovan, Sarah..., 2020). Upwork и Freelancers Union-ის ანალიტიკოსების პროგნოზული მონაცემების შესაბამისად 2027 წლისათვის აშშ-ის „გიგ ეკონომიკა“-ში დასაქმებული მომუშავეთა რაოდენობა გადააჭარბებს მუდმივ სამუშაოებზე დასაქმებულ მომუშავეთა რაოდენობას (<https://edunet.pro/>). თითქმის იგივე ტენდენცია შეინიშნება პოსტკომუნისტურ ქვეყნებშიც. მაგალითად, გიგ-ეკონომიკა რუსეთის ეკონომიკის ერთ-ერთი უდიდესი სფეროა, თუმცა იგი პრაქტიკულად არ არის რეგულირებული. „რუსეთის ფედერალური საგადასახადო სამსახურის მონაცემებით, 2021 წელს თვითდასაქმებულთა

რაოდენობამ 2.0 მილიონ ადამიანს გადააჭარბა და ყოველდღიურად 5.0 ათასით იზრდება. კიდევ უფრო მეტია ფრილანსერების (მათ შორის, ვინც საგადასახადო სამსახურში არ არის რეგისტრირებული) რაოდენობა-14.0 მილიონი“ (Жихарева, 2022). რუსეთის ელექტრონული კომუნიკაციების ასოციაციის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგების მიხედვით ისეთ კომპანიებთან ერთად, როგორიცაა Yandex, 2024 წლისთვის 10.0 მილიონზე მეტი ადამიანი იმუშავებს გიგ-ეკონომიკის

პლატფორმის ფარგლებში. ესენი არიან ტაქსის მძღოლები, კურიერები და მრავალი სხვა, მათ შორის სანტექნიკოსები და IT სპეციალისტები [<https://www.solidarnost.org/>]. არსებობს საფუძველი დავასკვნათ, რომ სხვა ქვეყნების ეკონომიკაშიც იგივე სიტუაციაა და ამ სფეროში დასაქმებულთა პირთა რიცხოვნობა საგრძნობლად იზრდება. აღნიშნული განპირობებულია იმით, რომ ფაქტობრივად „გიგ ეკონომიკა არის უფლებებისა და შესაძლებლობების გაძლიერება, გაფართოება. იგი პრინციპულად ახალი ბიზნეს-პარადიგმაა, რომელიც საშუალებას აძლევს ადამიანებს უკეთ განსაზღვრონ საკუთარი ბედი და გამოიყენონ თავიანთი აქტივები საკუთარი ინტერესებისათვის“ (John McAfee. brainyquote.com). ტიპიურად „გიგ ეკონომიკა“-ში დასაქმებულებს მიეკუთვნება: შტაგარეშე მომუშავე ჟურნალისტები; მწერლები; რამდენიმე სასწავლო დაწესებულებაში მომუშავე პედაგოგები, რომლებიც რჩებიან როგორც დამოუკიდებელი ექსპერტები; IT-სპეციალისტები (პროგრამისტები, მტესტავები, ინტერნეტ-მარკეტოლოგები, კონტენტ-მენეჯერები, ვებ-დიზაინერები, და სხვა ინტერნეტ სპეციალისტები); პროფესიონალები ხელოვნების სფეროდან (მხატვრები, მუსიკოსები, მომღერლები და სხვა); მუშა კადრები სხვადასვა სფეროდან, განსაკუთრებით მშენებლობაში (სანტექნიკოსები, ელექტრიკოსები, მღებავები და სხვა). ფაქტობრივად გიგ-ეკონომიკამ მოახდინა რევოლუცია შრომის ბაზარზე და მიმდინარე პერიოდშიც აგრძელებს სწრაფ ზრდას.

თანამედროვე ეკონომიკურ ლიტერატურაში არსებული მიდგომებისა და ჩატარებული ანალიზის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ „გიგ-ეკონომიკა“ თავისუფალ საბაზრო სისტემასთან დაკავშირებული დროებითი, მოკლევადიანი კონტრაქტების ეკონომიკაა, რომელსაც საფუძვლად უდევს დამოუკიდებელ (არასაშტატო) მომუშავეთა შრომა. იგი დაკავშირებულია მოქნილი, დროებითი, სწრაფი და თავისუფალი სამუშაო ადგილების გამოყენებასთან, სადაც ურთიერთობაში შედის სამი ძირითადი სუბიექტი: დამოუკიდებელი მომუშავეები; კონკრეტული სახეობის მომსახურების მომხმარებლები და საშუალო კომპანიები (იხ. სქემა 1). სქემა 1

გიგ-ეკონომიკის ძირითადი სუბიექტები

„გიგ ეკონომიკა“ ღია სივრცეა, სადაც სხვადასხვა ტიპის ადამიანები თანამშრომლობენ. მაგრამ მოქნილობასა და თავისუფლებასთან ერთად მას სხვა მიმზიდველი ნიშნები, უპირატესობებიც გააჩნია. კერძოდ: ინტეგრაცია ახალ ციფრულ სივრცეში, რომელსაც ბიზნესისათვის მოაქვს დიდი ეკონომიკური სარგებელი; საგადასახადო შეღავათები; დისტანციური მუშაობა; კლიენტების ადვილად მოზიდვა; მაღალი გამოიმუშავება; შრომის ეფექტიანობისა და მწარმოებლურობის მაღალი დონე; პირად ცხოვრებასა და კარიერას შორის ბალანსის არსებობა და სხვა (იხ. სქემა 2).

სქემა 2

გიგ-ეკონომიკის დადებითი და უარყოფითი მხარეები მისი ფუნქციონირების თავისებურებების გათვალისწინებით

უარყოფითი მომენტები	დადებითი მხარეები
დასაქმებულ პირებს ფორმალურად დამოუკიდებელი კონტრაქტორის სტატუსი აქვთ	დისტანციური შრომა, შრომის პირობების თავისუფალი არჩევანი
ბევრი ადამიანისათვის იგი დასაქმების ერთადერთი ფორმაა;	დასაქმებისა და მენეჯმენტის პრობლემებისადმი ახალი მიდგომა
დამკვეთი კომპანიების ხელშია მათი წახალისებისა და მათ მიმართ დისციპლინარული მექანიზმის გამოყენებაც	ინტეგრაცია ახალ ციფრულ სივრცეში რომელსაც ბიზნესისათვის მოაქვს დიდი ეკონომიკური სარგებელი
დამკვეთი კომპანიები რეალურად ზღუდავენ კონტრაქტორის ავტონომიურობას	დროებითი სამუშაო, მოქნილი მოხერხებული სამუშაო გრაფიკი
შენიღბული შრომითი ურთიერთობები რომელსაც შრომითი უფლებების დარღვევა ახლავს თან	ღია სივრცე, სადაც სხვადასხვა ტიპის ადამიანები თანამშრომლობენ, განსაკუთრებით ფრილანსერები
სასამართლო დავები	საგადასახადო შეღავათები
სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმის (პოლიტიკური და სამართლებრივი ინსტრუმენტების) სისუსტე	კლიენტების ადვილად მოზიდვა. პირად ცხოვრებასა და კარიერას შორის ბალანსი
ამ სფეროში დასაქმებულ პირთა სოციალური დაცვის პრობლემები. სოციალური პაკეტისა და გარანტიების არარსებობა	უკან ძირითად სამუშაოზე დაბრუნების სურვილის არარსებობა

ხშირ შემთხვევაში დამკვეთს არ გააჩნია სადაზღვევო პაკეტი, არ ხორციელდება მათი პროფესიული გადამზადება და ტრენინგები,	მაღალი გამომუშავება, ხელფასი იძლევა შეთავსების საშუალებას
დასაქმებულები ვერ ერკვევიან სამართლებრივ საკითხებში, სრულად ვერ აცნობიერებენ თავის ვალდებულებებს და პასუხისმგებლობას	შრომის ეფექტიანობისა და მწარმოებლურობის მაღალი დონე, რადგან დაფუძნებულია კვალიფიკაციისა და პროფესიული უნარ-ჩვევების მუდმივად ზრდაზე
მერყევი, ცვალებადი, არასტაბილური შემოსავალი, რომელიც კონკრეტულ დაკვეთაზე დამოკიდებული	შრომითი იმიგრაციის შესაძლებლობა ფიზიკური გადაადგილების გარეშე
სოციალური იზოლიაცია, ურთიერთობების დეფიციტი	მიკროდონეზე: დანახარჯების ეკონომია და შტატების ოპტიმიზაცია. დიდი არჩევანი კადრების შერჩევისას
გადასახადების გადაუხდელობა	მაკროდონეზე: უმუშევრობის შემცირება ეფექტიანი დასაქმება, სოციალური დამაბულობის დონის შემცირება, შემოსავლების ზრდა, შრომითი ცხოვრების ხარისხის, ცხოვრების დონის ამაღლება

გასათვალისწინებელია ისიც რომ გიგ-ეკონომიკას მრავალ დადებით მხარესთან ერთად რიგი უარყოფითი მომენტებიც გააჩნია, რომელიც უნდა გავითვალისწინოთ მისი რეგულაციის პროცესში. კერძოდ: ხშირ შემთხვევაში გიგ-ეკონომიკაში დასაქმებულ პირებს ფორმალურად დამოუკიდებელი კონტრაქტორის სტატუსი აქვთ; ბევრი ადამიანისათვის იგი დასაქმების ერთადერთი ფორმაა; დამკვეთი კომპანიების ხელშია მათი წახალისებისა და მათ მიმართ დისციპლინარული მექანიზმის გამოყენებაც, შედეგად ისინი რეალურად ზღუდავენ კონტრაქტორის ავტონომიურობას; ხშირად ყალიბდება შენიღბული შრომითი ურთიერთობები, რომელსაც შრომითი უფლებების დარღვევა ახლავს თან; სახელმწიფო რეგულირების მექანიზმის სისუსტე; საყურადღებოა ამ სფეროში დასაქმებულ პირთა სოციალური დაცვის პრობლემები. ხშირ შემთხვევაში დასაქმებულებს არ გააჩნიათ სადაზღვევო პაკეტი, არ ხორციელდება გიგ-მუშაკების პროფესიული გადამზადება და ტრენინგები და სხვა.

დღეს მთელს მსოფლიოსა და საქართველოში საგრძნობლად მზარდია ეკონომიკის არაფორმალურ სექტორში (გარციძე..., 2021) და საერთოდ გიგ ეკონომიკის სფეროში დასაქმებულთა რიცხოვნობა. განვითარებულ ქვეყნებში მიიჩნევენ რომ გიგ-მუშაკების უმრავლესობა სწორედ არაფორმალურ სექტორში საქმიანობს. მართლაც „ტექნოლოგიურ პროგრესთან და ინტერნეტის ფართო გავრცელებასთან ერთად იზრდება არაფორმალური ეკონომიკის დარგი-ციფრული პლატფორმების (აპლიკაციების) მეშვეობით განხორციელებული ბიზნესი, ე. წ. გიგ-ეკონომიკა“ [ბეგაძე, 2022]. ზოგადად არაფორმალურმა დასაქმებამ საქართველოში მართლაც საკმაოდ დიდი მასშტაბები მიიღო. „არაფორმა-

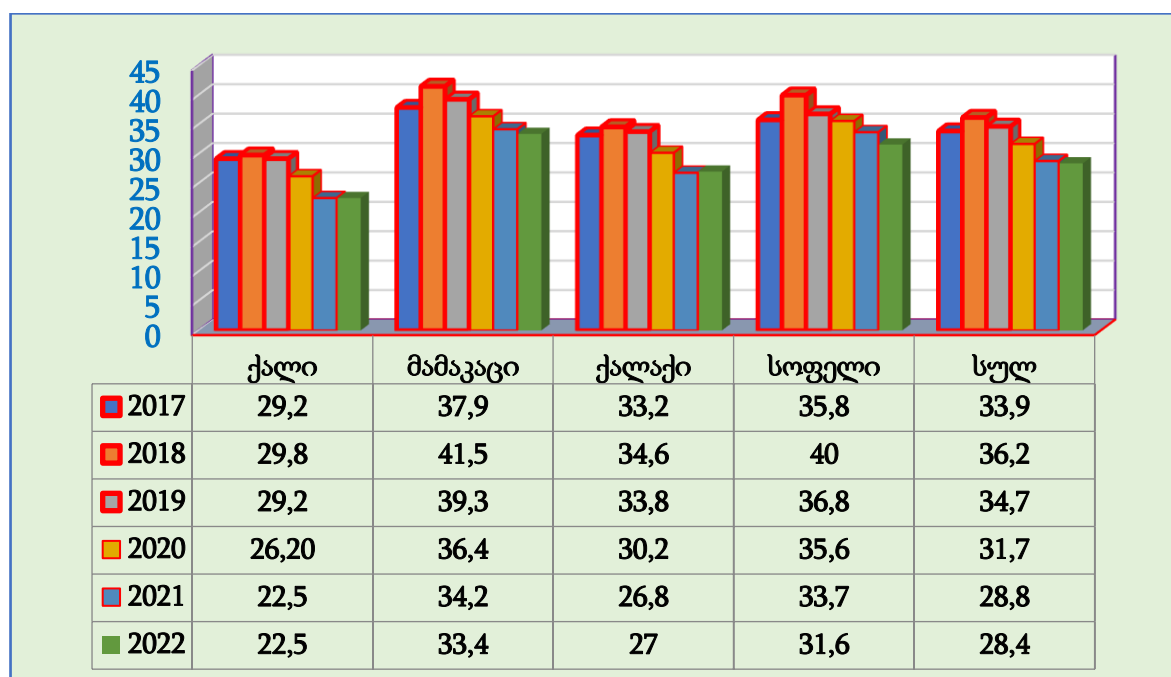
ლური დასაქმების ზრდა რეალურად არის მოსახლეობის რეაქცია დასაქმების პირობების გაუარესებაზე, უმუშევრობის ზრდაზე, ცხოვრების დონის დაცემაზე და ა. შ. (დადგენილება N199., 2013)“. საექსპერტო შეფასებებით, საქართველოში დასაქმებულთა მინიმუმ 32.0% ჩართულია რაიმე სახეობის არაფორმალურ საქმიანობაში. ეს მაშინ როცა შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მონაცემებით განვითარებულ ქვეყნებში იგი 5.0%-დან 25.0%-მდე მერყეობს. სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავებით საქართველოში არაფორმალური დასაქმების შესახებ ოფიციალური ინფორმაცია 2017 წლიდან ჩნდება (იხ. ცხრილი-1 და სქემა-3).

ცხრილი 1

**არაფორმალურად დასაქმებულთა წილი არასასოფლო-სამეურნეო სფეროს დასაქმებულებში
საქართველოში 2017-2022 წლებში**

დასახელება	არაფორმალური დასაქმება (პროცენტებში)					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ქალი	29.2%	29.8%	29.2%	26.2%	22.5%	22.5%
მამაკაცი	37.9%	41.5%	39.3%	36.4%	34.2%	33.4%
ქალაქი	33.2%	34.6%	33.8%	30.2%	26.8%	27.0%
სოფელი	35.8%	40.0%	36.8%	35.6%	33.7%	31.6%
სულ	33.9%	36.2%	34.7%	31.7%	28.8%	28.4%

სქემა-3

წყარო: ცხრილი და სქემა შედგენილია ავტორის მიერ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების საფუძველზე. www.geostat.ge.

აღნიშნული მაჩვენებლები სრულ შესაბამისობაშია დასაქმების საერთაშორისო სტანდარტულ კლასიფიკატორთან (ცარციძე, 2019). როგორც ცხრილის მონაცემებიდან ჩანს 2022 წლის ჩათვლით არაფორმალურ სექტორში დასაქმებულთა ხვედრითი წილი საშუალოდ 32.28%-ს შეადგენს. ეკონომიკის არაფორმალური სექტორი უფრო მიმზიდველია მამაკაცებისათვის და იგი ბოლო პერიოდში დასაქმებულთა რაოდენობის მიხედვით ცვლადი ტენდენციით ხასიათდება. საშუალოდ კი მამაკაცების წილი (37.12%), 10.55%-ით აღემატება, ამ სექტორში დასაქმებული ქალბატონების საშუალო ხვედრით წილს (26.57%). ქალაქში არაფორმალურ სექტორში დასაქმებულთა წილი (30.93%), 4.65%-ით ჩამორჩება სოფლის წილს (35.58%). მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო სამი წლის განმავლობაში არაფორმალურ სექტორში დასაქმებულთა წილი საქართველოში შემცირების ტენდენციით ხასიათდება, მისი მასშტაბები საქართველოში საკმაოდ მაღალ დონეზე რჩება, რაც შემდეგი დასკვნის გაკეთების საფუძველს გვაძლევს: ფაქტობრივად არაფორმალური სექტორი გახდა შრომის ბაზრის დამოუკიდებელი სეგმენტი, რომელიც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მოსახლეობის დასაქმების ხასიათზე, მის მასშტაბებზე, შრომითი ცხოვრების ხარისხზე, ცხოვრების დონესა და მთლიანად ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე (ცარციძე..., 2021). შრომის ბაზრის არასტაბილურობის, სამუშაო ადგილების დეფიციტის, ქრონიკული უმუშევრობის პირობებში, ბუნებრივია მიმზიდველი ხდება თავისუფალი, მოქნილი გრაფიკით მუშაობა, როცა დასაქმებული თავისუფლების ხარისხს ინარჩუნებს (ცარციძე..., 2022). აღნიშნულის გამო ბოლო წლების განმავლობაში გიგ ეკონომიკაში დასაქმებულთა რიცხოვნობა მთელს მსოფლიოში საგრძნობლად, თითქმის 5-10-ჯერ გაიზარდა. საქართველოში აღნიშნული ბიზნესის სფეროს შეიძლება მივაკუთვნოთ მრავალი სხვადასხვა მომსახურების სფეროს სახეობები: „გლოვო“, „უბერი“, „ვოლტი“, დალაგების ან/და ზრუნვის სერვისების მწარმოებელი აპლიკაციები, მძღოლები, ტაქსისტები, კურიერები და სხვა. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (შსო) მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგების მიხედვით (გამოკითხულ იქნა 12000 რესპონდენტი ეკონომიკის მრავალ სექტორსა და ქვეყანაში), რომელიც შეეხო ციფრულ პლატფორმებზე მომუშავე პირებს, გამოიკვეთა შემდეგი სურათი: როგორც წესი გიგ-დასაქმებულთა ასაკი 35 წლამდეა და მათ 60.0%-ს აქვს უმაღლესი განათლება. მძღოლებისა და კურიერების 20.0%-ზე მეტი სარგებლობს სხვადასხვა აპლიკაციით. პლატფორმაზე მუშაობა არის შემოსავლის მთავარი წყარო აპლიკაციებზე დაფუძნებული ტაქსის (84.0%) და აპებზე დაფუძნებული მიწოდების (90.0%) სერვისების მუშაკთა უმრავლესობისთვის და ონლაინ ვებ-პლატფორმებზე დასაქმებულთა დაახლოებით მესამედისთვის (World Employment Social Outlook 2021). ამერიკის შეერთებულ შტატებში 57.3 მილიონი ადამიანი მუშაობს ფრილანსერად. საექსპერტო შეფასების მიხედვით ვარაუდობენ, რომ 2027 წლისთვის 86.5 მილიონი ფრილანსერი იქნება (Upwork). აშშ-ში მუშაკთა 36.0% მონაწილეობს გიგ ეკონომიკაში, როგორც ძირითადი ისე დამატებითი სამუშაოს მიხედვით (Gallup). გიგ-მუშაკთა 44.0%-ისთვის გიგ ეკონომიკაში მუშაობა მათი შემოსავლის ძირითადი წყაროა. საერთოდ გიგ-ეკონომიკაში დასაქმებულთა 38.0%, 18-34 წლის ახალგაზრდებია და მათგან 53.0%-სათვის გიგ ეკონომიკაში მუშაობა მათი შემოსავლის ძირითადი წყაროა (Edison Research). სტანდარტულად მომუშავე ყოველი ექვსი პიროვნებიდან, ერთ მომუშავეს სურს გახდეს დამოუკიდებელი კონტრაქტორი (McKinsey) (Maciej Duszyński, 2023). გიგ-ეკონომიკაში დასაქმებულთა 76.0%-ს არ აქვს სურვილი უახლოეს მომავალში შეცვალოს დასაქმების ფორმა და გადავიდეს სტანდარტული დასაქმების რეჟიმში.

დასკვნები და რეკომენდაციები

1. საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და ინტერნეტის განვითარებამ ბიძგი მისცა სოციალურ-შრომითი ურთიერთობების სფეროში ახალი მოვლენებისა და პროცესების ფორმირებას, რამაც მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია კონკურენციასა და შრომის მწარმოებლურობაზე. ამ უკანასკნელმა გამოიწვია ციფრული შრომის პლატფორმების, სამუშაოსა და ბიზნესის ორგანიზების ახალი ფორმების გაჩენა. ისინი აკავშირებენ ბიზნესებსა და კლიენტებს მუშაკებთან და ახდენენ შრომითი პროცესების ტრანსფორმაციას, რათა გავლენა მოახდინონ შესასრულებელი სამუშაოს საბოლოო შედეგებზე;

2. გიგ-ეკონომიკა დაფუძნებულია მოქნილ, დროებით, ან არასაშტატო სამუშაო ადგილებზე, რომლებიც ხშირად ითვალისწინებს კავშირს მომხმარებლებთან ან მყიდველებთან ონლაინ პლატფორმის საშუალებით;

3. გიგ-ეკონომიკას შეუძლია სარგებელი მოუტანოს მომუშავეებს, ბიზნესს, კომპანიებს და მომხმარებლებს ისეთი სამუშაოების შესრულებით, რომელიც უფრო ადაპტირებულია მიმდინარე საჭიროებებთან და მოქნილი ცხოვრების წესის მოთხოვნებთან. ანუ ეს უკანასკნელი არის მოქნილი და ახდენს სამუშაოს პრინციპულად განსხვავებულ ორგანიზებას ვიდრე ტრადიციული ბიზნესი;

4. ამავდროულად, გიგ-ეკონომიკას შეიძლება ქონდეს თავისი უარყოფითი მხარეც, უკუეფექტიც. კერძოდ, მას შეუძლია გარკვეულწილად შეასუსტოს ან მოშალოს მომუშავეებს, ბიზნესს, საწარმოებსა და მომხმარებლებს შორის ტრადიციული ეკონომიკური ურთიერთობები. „ციფრულმა შრომის პლატფორმებმა შექმნა უპრეცედენტო შესაძლებლობები მუშაკებისთვის, ბიზნესისთვის და საზოგადოებისთვის მასიური გლობალური მასშტაბის ინოვაციების გავრცელებით. თუმცა, ამავე დროს, ისინი სერიოზულ საფრთხეს უქმნიან ღირსეულ შრომასა და კეთილსინდისიერ კონკურენციას“ (World Employment Social Outlook 2021);

5. საზღვარგარეთის განვითარებულ ქვეყნებში დაგროვდა საკმაოდ სერიოზული პრობლემები და გაოწევვები გიგ-ეკონომიკის ფორმირებისა და განვითარების სფეროში რომელთაგან უნდა გამოვყოთ: შენიღბული შრომითი ურთიერთობები; შრომითი პროცესების ტექნოლოგიური მართვის ავტომატიზირებული სისტემის, ანუ ციფრული შრომის პლატფორმის, ალგორითმების გამოყენება, რომელიც ძირითადად მუშავდება კომპანიის მიერ და უპირატეს მდგომარეობაში აყენებს ამ უკანასკნელს; გიგ-ეკონომიკაში დასაქმებულთა სივრცით-გეოგრაფიული გაფანტულობა, რომელიც ხშირ შემთხვევაში სტანდარტული დასაქმებისაგან განსხვავებით არ იძლევა მათი ერთმანეთთან კომუნიკაციისა და სწრაფად მობილიზაციის საშუალებას საერთო მიზნის მისაღწევად; დასაქმებულთა შორის კონკურენციის გაძლიერება და მათი სოლიდარობისა და ორგანიზების შესუსტება საერთო ინტერესების დასაცავად და სხვა;

6. დღეს გიგ-ეკონომიკა უნდა განვიხილოთ ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვან ფაქტორად, რომელიც სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში შექმნის ყველა პირობას რათა დააბალანსოს ხელისუფლების, ბიზნესისა და საზოგადოების ინტერესები;

7. თავისი მნიშვნელობიდან და მასშტაბებიდან გამომდინარე, ბევრ განვითარებულ ქვეყანაში იგი უკვე საკანონმდებლო რეგულირების ჩარჩოებშიც კი ექცევა. მაგალითად, აშშ-ში 2020 წლის დასაწყისში მიღებულ იქნა კანონი „დროებითი მომუშავეების შესახებ“, რომლის კანონპროექტი (AB5-California Assembly Bill 5) 2019 წლის სექტემბერში ხელმოწერილი იქნა კალიფორნიის შტატის გუბერნატორის მიერ;

8. გიგ-ეკონომიკის მასშტაბების გაფართოებასთან ერთად, მიმდინარე ეტაპზე აუცილებელია ამ სფეროში დასაქმებულთა რეალური სოციალური დაცვის მექანიზმის შემუშავება, სადაც პირველ რიგში საჭიროა გავითვალისწინოთ მისი როგორც დასაქმების არასტანდარტული ფორმის სპეციფიკა და ხასიათი. ანუ, უნდა შემუშავდეს ისეთი რეგულაციები რომლებიც შექმნის უშუალოდ გიგ ეკონომიკაში დასაქმებულთა დაცვის რეალურ, ქმედით გარანტიებს;

9. გიგ-ეკონომიკის ეფექტიანი ფუნქციონირების მიზნით ასევე აუცილებელია მისი რეგულირების პოლიტიკური და სამართლებრივი ინსტრუმენტების განვითარება, მონაწილე სუბიექტებს, მხარეებს შორის სოციალური პარტნიორობის სისტემის სრულყოფა. ეს უკანასკნელი თავის მხრივ უნდა გახდეს ღირსეული შრომისა და ჯანსაღი კონკურენციისათვის სათანადო პირობების შექმნის საფუძველი;

10. გიგ ეკონომიკის განვითარება და „შრომის ბაზარი უნდა გახდეს ქვეყნის ინკლუზიური ეკონომიკური განვითარების, შრომისუნარიანი მოსახლეობის ეფექტიანი დასაქმების ხელშეწყობის, სოციალური დაცვისა და უზრუნველყოფის მოქნილი სისტემების შექმნის, შრომითი ცხოვრების ხარისხის და საბოლოო ჯამში ცხოვრების დონის გაუმჯობესების საფუძველი“ [ცარციძე., 2023). McKinsey-ის ანგარიშის თანახმად, აშშ-სა და ევროკავშირის ქვეყნებში 160 მილიონზე მეტი ფრილანსერი მუშაობს. ციფრული პლატფორმები, როგორიცაა Uber, Airbnb, Upwork და Etsy, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ბაზრების განვითარებასა და სამუშაო ადგილების შექმნაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

ანანიაშვილი ი. (2022). საქართველოს შრომის ბაზრის წონასწორობის შეფასების ეკონომეტრიკული მოდელი. თსუ ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი IV საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“.

ბედიანაშვილი გ., ბიჭია ქ., ნაცვლიშვილი ე. (2021). სამეწარმეო აქტიურობის განვითარება, შრომის ბაზარი და უმაღლესი განათლების თანამედროვე გამოწვევები. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*. 12, 21-31. 2021. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.12.002>.

ბეგაძე მ. პლატფორმის (გიგ) ეკონომიკის რეგულირება საერთაშორისო გამოცდილების მიმოხილვა. <https://osgf.ge/publication/platformis-gig-ekonomikis-regulireba-saertashoriso-gamocdilebis-mimokhivilva/>

პაპავა ვ., ჭარაია ვ. (2020). კორონომიკური კრიზისი და საქართველოს ეკონომიკის ზოგიერთი გამოწვევა. *ექსპერტის აზრი*. N136. საქართველოს სტატისტიკისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი. თბილისი. 2020 წელი. (GFSIS.ORG).

პაპავა ვ. (2015). საქართველოს ეკონომიკა. რეფორმები და ფსევდორეფორმები. გამომცემლობა „ინტელექტი“, თბილისი, 2015 წელი;

ტუხაშვილი მ. (2008). „აუცილებელია საქართველოს შრომის ბაზრისა და მიგრაციის კომპლექსური შესწავლა“, მიგრაცია N2, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, „უნივერსალი“, თბ., გვ. 11.

ტყემალაძე ი. (2020). დისტანციური დასაქმების როლი COVID-19-ის პანდემიის უარყოფითი შედეგების შემცირებაში. თსუ-ის პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი. საერთაშორისო

სამეცნიერო ინტერნეტკონფერენცია „თანამედროვე მსოფლიოს ეკონომიკური პრობლემები“. თბილისი.

ცარციძე მ. (2020). დისტანციური დასაქმების განვითარების პერსპექტივები საქართველოში კორონომიკის პირობებში. გლობალიზაცია და ბიზნესი, N10, გვ. 138-149. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.017>

ცარციძე მ. ეფექტიანი დასაქმება-ადამიანის კეთილდღეობისა და ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი ფაქტორი საქართველოში. ჟურნალი „ეკონომისტი“, „Ekonomisti“ N2, 2019წ. ელ. ვერსია. EISSN 2346-8432 Print ISSN 1987-6890. <http://ekonomisti.tsu.ge/?cat=nomer&leng=ge>

ცარციძე, მ., ლაცაბიძე, ნ. (2021). შრომის ბაზარი და არაფორმალური დასაქმების თავისებურებები გლობალური პანდემიის პირობებში. გლობალიზაცია და ბიზნესი. 12, 123-132. <https://doi.org/10.35945/gb.2021.12.017>.

ცარციძე მ. ლაცაბიძე ნ. (2023). შრომის ბაზარი და სამუშაო ძალაზე მოთხოვნის ცვლილების ტენდენციები საქართველოში თანამედროვე გლობალური კრიზისის პირობებში. თსუ-ის 105 წლის იუბილესადმი მიძღვნილ სამეცნიერო კონფერენციას: „მსოფლიო ეკონომიკა პოსტპანდემიურ პერიოდში: შედეგები და გამოწვევები“. თბილისი.

ცარციძე მ. ტყემალაძე ი. (2022). დასაქმების ფორმების ტრანსფორმაცია გლობალური პანდემიის პირობებში. უნივერსიტეტის დაარსებისა და ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის სრომების კრებული: „COVID 19 პანდემია და ეკონომიკა“, გვ. 396-406. [konf.krebuli_1_\(tsu.ge\)](http://konf.krebuli_1_(tsu.ge))

Donovan S. Bradley D. Shimabukuru J. (2020). "What Does the Gig Economy Mean for Workers?". Cornell University ILR School. Archived from the original on 2020-12-14;

Gig Economy. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus. <https://edunet.pro/freelancers-tribune/gig-ehkonomika-chto-o-nej-sleduet-znat>.

Gig Economy Definition – Investopedia. <https://www.google.com/search?client=opera&q=Gig+Economy&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>;

Gig economy (гигономика) — новая бизнес-парадигма. <https://mentamore.com/biznes/gig-economy-gignomika.html>;

GIG-экономика. Что о ней следует знать?. <https://edunet.pro/freelancers-tribune/gig-ehkonomika-chto-o-nej-sleduet-znat>;

Global Commission on the Future of Work (Global Commission) (2019). Work for a brighter future. Geneva: ILO. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_662410.pdf;

John McAfee - The gig economy is empowerment. This new business paradigm empowers individuals to better shape their own destiny and leverage their existing assets to their benefit (brainyquote.com).

Maciej Duszynski, CPRW. Gig Economy: Definition, Statistics & Trends [2020 Update].
https://zety.com/blog/gig-economy-statistics?gclid=EAIaIQobChMI8LikzcTy6AIVEJAYCh2XZwgHEAAYASA-AEgLyn_D_BwE

Maciej Duszyński, CPRW. Career Expert. Gig Economy: Definition, Statistics & Trends [2023 Update].
<https://zety.com/blog/gig-economy-statistics>;

Shelia M. & Tukhashvili M. Formation and Employment of the Retirement Age Workforce in Post-Soviet Georgia. Complex Social Systems in Dynamic Environments pp 333–345.
https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-23856-7_31.

The Impact of the Gig Economy. <https://www.bbvaopenmind.com/en/articles/the-impact-of-the-gig-economy/>

What is a gig economy?. <https://whatis.techtarget.com/definition/gig-economy>; What is the gig economy?
<https://www.techtarget.com/whatis/definition/gig-economy#:~:text=A%20gig%20economy%20is%20a,to%20define%20a%20performance%20engagement.>

World Employment Social Outlook 2021: The role of digital labour platforms in transforming the world of work. International Labor Organization. Published in February 2021.
<https://ilo.org/infostories/Campaigns/WESO/World-Employment-Social-Outlook-Report-2021#introduction>.

World Employment Social Outlook 2021: The role of digital labour platforms in transforming the world of work. International Labor Organization. Published in February 2021.
<https://ilo.org/infostories/Campaigns/WESO/World-Employment-Social-Outlook-Report-2021#introduction>;

Woodcock, J. & Graham, M. (2019). *The Gig Economy: A Critical Introduction*. Cambridge: Polity.

Гиг-экономика в 2020 году – что это такое? <https://www.financebrokerage.com/ru/гиг-экономика-в-2020-году-что-это-такое/>;

Жихарева В. (2022). Гиг-экономика: прогресс или возвращение в XIX век. <https://plus-one.ru/manual/2022/09/26/gig-ekonomika>.

საკანონმდებლო ნორმატიული აქტები

საქართველოს მთავრობის დადგენილება N662 „საქართველოს შრომისა და დასაქმების პოლიტიკის 2019-2023 წლების ეროვნული სტრატეგიის დამტკიცების თაობაზე“, ქ.თბილისი 2019 წლის 30 დეკემბერი (matsne.gov.ge);

საქართველოს შრომის კოდექსი. კანონი N4113. 17 დეკემბერი 2010 წელი. (matsne.gov.ge);

საქართველოს კანონი N6819-სრ „დასაქმების ხელშეწყობის შესახებ“, ქ. თბილისი, 2020 წლის 14 ივლისი (matsne.gov.ge);

საქართველოს მთავრობის დადგენილება №199 „საქართველოს შრომის ბაზრის ფორმირების სახელმწიფო სტრატეგია“, 2013 წლის 2 აგვისტო ქ. თბილისი.

Gig economy and its development trends in the conditions of modern globalization in Georgia

Murman Tsartsidze

Doctor of economic sciences, associate professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

murman.tsartsidze@tsu.ge

Shota Gabadadze

PhD student

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

shota.gabadadze@tsu.ge

Summary

In the conditions of modern globalization, according to account the features of the development trends of the world economy, the formation of a flexible labor market is a necessary condition for economic development in the country. The latter implies the development and effective use of modern flexible forms of employment. As a result, modern forms of non-standard employment and working time regimes have spread and are widely developing in international practice, among which the leading place is occupied by remote employment. They respond quickly and flexibly to the dynamics of economic development, on its variable conditions and ensure the optimal realization of the interests of the subjects of the labor market as its main goal. Flexible, free forms of employment are developing in the conditions of the gig-economy. It is based on the use of new digital technologies, which requires modern companies to rethink traditional approaches to employment and management problems, revision and consistent integration in this completely new digital space. In the conditions of the gig economy, the rational use of working time is also carried out, and it significantly expands the employment opportunities of socially vulnerable layers of the population (young people, women, disabled people, pensioners and others). Accordingly, in this paper is discussed meaning of gig-economy, peculiarities of its functioning and development trends in Georgia. It is justified, that in the conditions of the gig economy, business and service, various forms of employment carried out using digital technologies are mainly located in the informal sector of the economy and in the current period it is characterized by a rather growing trend. The paper also evaluates the pros and cons of gig-economy development and Its impact on the overall process of economic development.

Keywords: Gig-economy, labour market, employment, remote employment, informal employment, labor relations.